

অহৈতুকী স্বদেশ প্ৰীতি

সদৌ অসম সন্তৰাম চৌধুৰী
একাংকিকা প্ৰতিযোগিতাৰ শ্ৰেষ্ঠ নাট

ঃ কাশিকান্ত

কল্যাণ চৌধুৰী আৰু
(সহকাৰ) লক্ষ্মণ আৰু

নাট্যকাৰ
আলি হাইদৰ

ঃ কাশিকান্ত

১৯৬০ চনত প্ৰতিষ্ঠিত

ঃ কাশিকান্ত

১৯৬০ চনত প্ৰতিষ্ঠিত

পাঠশালা সাহিত্য সভা

ঃ কাশিকান্ত

১৯৬০ চনত প্ৰতিষ্ঠিত

AHAITUKI SWADES PRITI— A one act play written
by Ali Hyder and published by Pathsala Sahitya Sabha,
Price Rs. 1.50 only.

পাঠশালা সাহিত্য সভা
পাঠশালা, কামৰূপ (অসম)

প্রকাশক :

পাঠশালা সাহিত্য সভা,
পাঠশালা, কামৰূপ (অসম)

পাঠশালা
পাঠশালা

প্রথম প্রকাশ :

১৭ জানুৱাৰী, ১৯৮০ ইং

ছপাশাল :

দল্লী প্রেছ, বৰপেটা

মূল্য :

এটকা পঞ্চাশ পইচা মাত্ৰ ।

॥ চাৰি চৰিত্ৰৰ চৰিত্ৰ ॥

চৰিত্ৰলিপি

ইঞ্জিনীয়াৰ

মহৰী

নাৰায়ণ

মন্ত্ৰী

নাট পৰিচালক

॥ প্রকাশন সচিবৰ এষাৰ ॥

সাম্প্ৰতিক অসমত নাট্য আন্দোলনৰ ঢৌ উঠিছে। অভিনয়ত নতুন নতুন কলা-কৌশলৰ প্ৰয়োগ হব ধৰিছে। অগতানুগতিক কাহিনী আৰু নন বিষয়-বস্তুৰে সমৃদ্ধ আধুনিক নাটকবোৰৰ ওপৰতো যথেষ্ট পৰীক্ষা নিৰীক্ষা চলিব ধৰিছে। তাৰে ফলত বচিত হব লাগিছে, ভিন্ন ভিন্ন কচিব নাট। কেবাগৰাকী নাট্যকাৰে ইতিমধ্যে প্ৰতিষ্ঠাও লাভ কৰিছে। হলেও অসমীয়া নাট্য-সাহিত্য এটা স্থিৰ অৱস্থাত উপনীত হোৱা বুলি কব নোৱাৰি। অৱশ্যে নানা অনুষ্ঠান প্ৰতিষ্ঠানৰ জৰিয়তে একাংকিকাৰে হওক বা পূৰ্ণাঙ্গৰেই হওক, প্ৰতি বছৰে নাট-পাণ্ডুলিপি প্ৰতিযোগিতা পাতি উৎকৃষ্ট নাট বচনাত উৎসাহ দান কৰিবলৈ লোৱাটো সমীচীন হৈছে।

অসমৰ ভ্ৰাম্যমান নাট্য-আন্দোলনৰ এসময়ৰ অন্যতম কৰ্ণধাৰ স্বৰ্গীয় সন্তোষ চৌধুৰীৰ স্মৃতিত পাঠশালা সাহিত্য সভাই বিগত কেবা বছৰ ধৰি প্ৰথমে একাংকিকা প্ৰতিযোগিতা পৰিচালনা কৰাৰ লগতে প্ৰতিযোগিতাৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ নাট্যকাৰ গৰাকীকো একোটা বঁটাৰে সন্মানিত কৰি আহিছে। ১৯৭৮ চনৰ প্ৰতিযোগিতাৰ শ্ৰেষ্ঠ নাট শ্ৰীমতী হাজৰিকাৰ ‘স্বৰ্গাৰোহণৰ পথত’ পিচত পাঠশালা সাহিত্য সভাই প্ৰকাশ কৰি উলিয়াইছে। ১৯৭৯ চনৰ শ্ৰেষ্ঠ নাট বুলি নিৰ্বাচিত হৈছে আলি হাইদৰৰ ‘অহৈতুকী স্বদেশ প্ৰীতি।’ এইখনকো আমি বাইজৰ হাতত দিবলৈ মানস কৰিলো। ইয়াৰ দ্বাৰা সাহিত্য ভাঙলৰ সামান্য অংশ এটি পূৰণ হলেও আমাৰ পৰিশ্ৰম সাৰ্থক হব।

শ্ৰীমতীশ চন্দ্ৰ চৌধুৰী
প্ৰচাৰ সচিব,
পাঠশালা সাহিত্য সভা।

॥ আঁৰ কাপোৰৰ আঁৰৰ কথা ॥

দৃশ্য সজ্জাত জটিলতাৰ প্ৰয়োজন নাই। মাত্ৰ এখন ক’লা ক্ৰীণত নাটক অভিনয় কৰিলেই হ’ব। নাটকৰ লাগতীয়াল সামগ্ৰী সমূহ ব্যৱহাৰ কৰিব নালাগে। দৰ্শকে বুজাকৈ, অঙ্গী-ভঙ্গীৰে ইঙ্গিত ধৰ্মী হ’ব লাগে। সম্পূৰ্ণ নাটখন Maim ত কৰিলে ভাল হয়।

অভিনেতাসকলেও সাজ-সজ্জা ব্যৱহাৰ কৰিব নালাগে। সচৰাচৰ পিন্ধি থকা পোছাকেৰে অভিনয় কৰিলেই হ’ব। নাম-মাত্ৰ ইকাল-সিফাল কৰিলে ভাল হ’ব।

প্ৰকৃতপক্ষে পৰিচালকৰ নিজস্ব সৃজনশীল দৃষ্টি ভঙ্গীৰ ওপৰত নাটক মঞ্চস্থৰ সকলো দিশ নিৰ্ভৰ কৰিব। পৰিচালকে প্ৰতিটো কথাতে সূক্ষ্ম দৃষ্টি দিব লাগিব।

নাটকখনত প্ৰতীকৰ সহায় ললে বেছি ভাল হয়।

॥ মঞ্চৰ বেথা অঙ্কন ॥

মঞ্চৰ সাধাৰণ ৯ টা ভাগক ইয়াতো ব্যৱহাৰ কৰিলেই হ’ব। এই নাটকত, ভাগ সমূহক সুবিধাৰ বাবে সাংকেতিক অৰ্থত ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

যেনে—UR=‘ক’, MR=‘ঘ’, DR=‘ছ’,
UM=‘খ’, C=‘ঙ’, DM=‘জ’,
UL=‘গ’, ML=‘চ’, DL=‘বা’, ধৰা হৈছে।

দৰ্শকলৈ মুখ কৰি মঞ্চৰ সোঁ-বাঁও নিৰ্ণয় কৰা হৈছে। ঠিক এইদৰে মঞ্চ-বেথা অঙ্কন কৰি ললে ভাল হ’ব। অৱশ্যে পৰিচালকে নিজেও মঞ্চ পৰিকল্পনা কৰি লব পাৰে।

॥ আঁৰ কাপোৰ উঠাৰ পাছত ॥

মঞ্চত আটাইকেইজন অভিনেতা শাৰী পাতি বৈ থাকিব। পৰিচালক বা অভিনেতা (যদি পৰিচালক অভিনেতাৰ ভিতৰত

হয়।) এজন দৰ্শকক উদ্দেশ্য কৰি মঞ্চৰ সন্মুখ ভাগলৈ আগ-
বাঢ়ি আহিব আৰু দৰ্শকক হাঁহি হাঁহি সংলাপ আৰম্ভ কৰিব।
পৰিচালক : নমস্কাৰ। আমি আজি যিখন নাটক মঞ্চস্থ কৰিম, সেই
খনৰ নাম ‘অহৈতুকী স্বদেশ প্ৰীতি’। নাট্যকাৰ আলি হাইদৰ।
নাটকৰ পৰিচালক মই ত্ৰী.....।

(নিজৰ নাম ক’ব। যদি অভিনেতাই কয়, তেন্তে পৰিচালকৰ
প্ৰকৃত নাম কব।) আমি এইখন নাটকত কোনো দৃশ্য সজ্জা
বা সাজ-সজ্জাৰ ব্যৱহাৰ নকৰো। নাটকখনৰ পৰিবেশটো
আপোনালোকক কৈ দিলে বেছি ভাল হ’ব। ধৰক প্ৰেক্ষা-
গৃহৰ মাজেদি এখন নদী বৈ আহিছে।

(প্ৰেক্ষাগৃহৰ দৰ্শকৰ মাজেদি নদী অহা বাট এটা হাতেৰে
দেখুৱাই দিব।) নদীখন ধৰক, ব্ৰহ্মপুত্ৰ। ব্ৰহ্মপুত্ৰ বৈ আহি
ঠিক এইধিনিত—

(মঞ্চৰ প্লেট ফৰ্মৰ সন্মুখ ডোখৰ দেখুৱাব)

দুভাগ হৈ এই দুইফালে গৈ—

(মঞ্চৰ ‘ক’, ‘ঘ’, ‘ছ’, অংশ আৰু ‘গ’, ‘চ’, ‘ঝ’ অংশয়েদি
নদী যোৱা দেখুৱাব।)

মঞ্চৰ পশ্চাদপটৰ কোনোবা এঠাইত লগ হৈছে। এতিয়া আমি
থকা ঠাই টুকুৰা হ’ল মাজুলী। এই মাজুলীতে আমাৰ নাটকৰ
কথা-বস্তু আৰম্ভ হ’ব। এয়া আমাৰ নাটকৰ ভাৱবীয়া সকল।

(পাছত শাৰী পাত্ৰি বৈ থকা অভিনেতাসকলক নিজ নিজ
নামেৰে চিনাকি কৰি দিব।)

এয়া ত্ৰী.....। এওঁ নাটকখনত মন্ত্ৰীৰ চৰিত্ৰ অভিনয় কৰিব।

এয়া ত্ৰী.....। এওঁ অভিনয় কৰিব নাটকৰ ইঞ্জিনীয়াৰৰ চৰিত্ৰ।

এওঁ ত্ৰী.....। এওঁৰ অভিনয় কৰা চৰিত্ৰটো হ’ল মহৰী।

আৰু শেষৰ চৰিত্ৰ নাৱৰীয়াৰ অভিনয় কৰিব। এওঁ ত্ৰী..... কে।

(যদি অভিনেতাই নিজে এই সংলাপ কয়, তেন্তে নিজে
কৰা চৰিত্ৰটোৰ নাম দৰ্শকক কৰা আৰু পিছৰ উৰ্দ্ধকমাৰ
ভিত্তত থকা অংশ সংলাপ কৰা নালাগে।)

‘আৰু মই এইখন নাটকৰ পৰিচালক যদিও, আপোনালোকে
মোকো নাটকৰ এটা চৰিত্ৰ হিচাবে ধৰি লব পাৰে।’

আমি অভিনয় কৰা চৰিত্ৰবিলাকৰ পৰিচয়ৰ বাবে, প্ৰতীক
হিচাবে নামমাত্ৰ সাজ-সজ্জা একোটাৰ প্ৰয়োজন অনুভৱ কৰিছো।
ধৰক, মন্ত্ৰীৰ চৰিত্ৰটো বুজাবৰ বাবে এটা পাঞ্জাবী বা টুপী
পিন্ধিব। ঠিক সেইদৰে ইঞ্জিনীয়াৰৰ এটা ভাল কোট বা এডাল
নেক-টাই, মহৰীৰ এটা হাফ পেণ্ট বা এটা হলছ চোলা,
নাৱৰীয়াৰ ককালত আৰু মূৰত গামোচা ব্যৱহাৰ কৰিব। যোৱা
তোমালোকে নিজৰ পোছাক পিন্ধাটো।

(অভিনেতাসকলক কৰ। অভিনেতাসকলে দৰ্শকে দেখাকৈ
সাজ-পোছাক নাম-মাত্ৰ সাজ-সলনি কৰি পিন্ধিব। পাৰিলে
উইঞ্চৰ দাঁতিত থকা মানুহৰ বা প্ৰেক্ষাগৃহৰ দৰ্শকৰ পৰা
দুই-এপদ বস্তু খুজি লৈ পিন্ধিলে ভাল হয়।)

নাটকৰ শেষত মাত্ৰ এবাৰ আপোনালোকে ভাবক আমি কিয়
এনেকৈ নাটক মঞ্চস্থ কৰিব লগা হ’ল? নাটকৰ কাহিনী বস্তুত
কিয় মন্ত্ৰীজনাই আত্মহত্যা কৰিব লগা হ’ল? মন্ত্ৰীজনৰ
আত্মহত্যা কৰা হ’লনে নাই? ইত্যাদি প্ৰশ্নবোৰ এবাৰ
আপোনালোকক ভাবি চাবলৈ বিনম্ৰ অনুৰোধ কৰিলো। এতিয়া
আমাৰ নাটক চাওক—

(পৰিচালক ভিতৰলৈ সোমাই যাব। অভিনেতাসকল
ক, থ, গ অংশত অভিনয়ৰ বাবে সাজু হ’ব। পৰিচালক
ভিতৰলৈ যোৱাৰ পাছতেই ইঞ্জিনীয়াৰ আৰু মহৰী চ, জ,
ঝ, অংশলৈ আগুৱাই আহি সংলাপ আৰম্ভ কৰিব।)

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে মহৰী।

মহৰী : কওক ইঞ্জিনীয়া চাহাব।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে চাৰিওফালে পানী।

মহৰী : হয় চ্যাব, চাৰিওফালে পানী।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে, ইমানবোৰ মানুহ ইয়াত বিদায় সভাৰ
কাৰণে গোট খাইছে নেকি?

মহৰী : হয় চ্যাব ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : মন্ত্ৰী চাহাবক কেনেকৈ অনা হ'ব ?

মহৰী : নাৰবে অনা হ'ব চ্যাব ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : অ' হয়তো, নাৰ্বেৰে আহিব । নাওতো যোগাৰ আছেই ।

মহৰী : হয় চ্যাব ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : বাক মহৰী হেৰি নহয় ইয়ে..... ।

মহৰী : কওঁক চ্যাব ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : মন্ত্ৰী চাহাব কোনফালেদি আহিব ?

মহৰী : চ্যাব, সো পানীৰ সিপাৰে থকা, ওখ বাস্তাটোতে গাড়ীৰে নামিব আৰু তাৰ পৰা নাৰ্বেৰে পানীয়ে পানীয়ে এই ওখ ঠাই টুকুৰালৈ লৈ আনিম ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : আইদীয়া, আইদীয়া, খুব ভাল আইদীয়া ।

মহৰী : চ্যাব, কথা এটা সোধো ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : সোধক ।

মহৰী : মন্ত্ৰীচাহাবে সঁচাকৈ আত্মহত্যা কৰিব নেকি ?

ইঞ্জিনীয়াৰ : অঁতো, আত্মহত্যা কৰিবৰ বাবেইতো ইমান আয়োজন ।

মহৰী : চেহ, কথাটো কিবা কিবা যেন লাগিছে । মানে কিবা মিছা মিছা ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰী নহয় ইয়ে মহৰী, মন্ত্ৰীসকলে মিছা কথা নকয় ।

মহৰী : এ, চ্যাব কব লাগিছেনে, সেইটো আপোনাৰ মোৰ নিচিনা ইঞ্জিনীয়াৰ মহৰীয়ে, ভাল দৰে জানে ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে মহৰী, আপুনি বহুত কথা জানেহে ?

মহৰী : হেঃ হেঃ হেঃ (কৃত্ৰিম হাঁহি) । বাক চ্যাব মন্ত্ৰীচাহাবৰ আত্মহত্যা কৰিবলৈ মানে মৰিবলৈ, কি মন গ'ল ?

ইঞ্জিনীয়াৰ : সেইটোৰ বহুত কথা, আমি সেইবোৰৰ আও-ভাওয়েই নাপাও । মুঠতে ধৰি লওক মৰিবলৈ মন গ'ল ।

মহৰী : ধৰি ললো চ্যাব—
(দৰ্শকৰ ফালে উদ্দেশ্য কৰি)
এই, এই কি লাগে ? ইয়াত কিবা এগাল খাবলৈ পাম

বুলি ভাবিছ ? হেঁ ? হেঁ ? কি হ'ল ? দিম বাপেকে ।

এজন মানুহ মৰিব ওলাইছে অলপ শাস্তিৰে মৰিব দে ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : কি হ'ল মহৰী ? ইমান চিঞৰিছে কিয় ।

মহৰী : ইয়াত চ্যাব, মানুহৰ কেলকেলনীত থাকিব নোৱাৰি । ইমান হাল্লা..... চাওক, চাওক চ্যাব, সেয়া চাওক কৈনেকৈ ইমান ঠেলা-ঠেলিখন কৰিছে । এই সেইটোক খালে, ঐ ঠেলিচ কিয় ? আবে ! এই এই মাৰিবি, মাৰিবি-নেকি ? আওঁ ; এপাত কানতলীয়া সোধাম সবিস্তৰ ফুল দেখি যাবি বাপেকে ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : ৰাইজ অলপ শান্ত হওক । হেৰি নহয় ইয়ে ঠেলা-ঠেলি খন নকৰিব । অলপ শান্ত হওক । হেৰি ইয়ে অলপ পাচতে আমাৰ কাম আৰম্ভ কৰিম ।

মহৰী : আমাৰ ইঞ্জিনীয়াৰ চাবে কৈছে ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে চাব ৰাইজ । সিফালে পানী আছে । (প্ৰেক্ষাগৃহৰ দৰ্শকৰ ফালে দেখুৱাই ।)

মহৰী : এই, এই সেইটো, সেইটো মাৰিলে মাৰিলে । এই পানী । পানী পানী আছে ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : সেইফালে নাযাবা পানী আছে ।

মহৰী : এই মথাৰ অকনো কাণ্ডজ্ঞান নাই ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে মহৰী, সকলো ঠিক আছে নহয় ?

মহৰী : হয় চ্যাব সকলো ঠিক আছে ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : তেতিয়াহলে মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়াক লৈ অনা হওঁক ।

মহৰী : ভাল চ্যাব ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : মহৰী নাও ক'ত ?

মহৰী : সোঁ তাতে বান্ধি থোৱা আছে । (বাওঁফালে উইঞ্চৰ ফালে দেখুৱাই ।)

ইঞ্জিনীয়াৰ : নাও বাব কোনে ?

মহৰী : নাৱৰীয়া আছে ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে নাৱৰীয়া ক'ত ?

মহৰী : আছে কব'বাত ইয়াতে । ব'ব মাতি দিছো । (চিঞৰি)
নাৰবীয়া, ঐ নাৰবীয়া (পাছত বৈ থকাৰ পৰা নাৰবীয়াই
মহৰীৰ মাতৰ সহাঁৰি দিয়ে । ছয়ো যেন বহুত দুৰৰ পৰা
চিঞৰি চিঞৰি কথা পাতিছে ; সেইদৰে বুজাব লাগিব) ।

নাৰবীয়া : (ক, খ, গ অংশৰ পৰা) দোতা—

মহৰী : (চিঞৰি) হে'ব, নাৰবীয়া এইফালে আহ ।

নাৰবীয়া : (ক, খ, গ অংশৰ পৰা চিঞৰি) গৈছো দোতা ।
(ছ, জ, ঝ অংশলৈ আহি) মহৰী দোতা মোক মাতিছিল ?

মহৰী : হে'ব, তোক নামাতি, তোৰ ঘৈণীয়েৰক মাতিছিলো নেকি ?

নাৰবীয়া : মহৰী দোতা, আপুনি যেনিবা মোক নামাতি ; মোৰ
নহকৰ মাককে মাতিলে, সেই বুলিয়ে জানো নহকৰ মাকক
পঠাই দিম ?

মহৰী : হ'ব হ'ব । মনে মনে থাক ! ইঞ্জিনীয়াৰ চ্যাৰে কিবা কব !

নাৰবীয়া : কওক ইন্জনৰ দোতা ।

মহৰী : (নাৰবীয়াৰ ওচৰলৈ আহি মনে মনে) । হে'ব, ইন্জনৰ
নহয় । ইঞ্জিনীয়াৰ ।

মহৰী : (শ্ৰৱ চিঞৰি) জানো নহয় ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে— হ'ব হ'ব । হে'বা নাৰবীয়া, তোমাৰ
নাও ঠিক আছেভো ?

নাৰবীয়া : আজি ইন্জনৰ দোতা, ঠিক আছে । মাত্ৰ আপোনাৰ
আদেশলৈ বাট চাই আছে । আপুনি কওক দোতা
মোৰ নাও পানীত বুবাই দিব লাগে, মই পানীত বুবাই
দিম । আপুনি কওক দোতা মোৰ নাও ওলোতীয়াই
চলাব লাগে, মই ওলোতীয়াই চলাম । আপুনি কওক
দোতা.... .. ।

মহৰী : হ'ব, হ'ব, হ'ব নাৰবীয়া, আমিও নকও আৰু তুমিও
কৰিব নালাগে ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : বাক নাৰবীয়া, হেৰি নহয় ইয়ে ।

নাৰবীয়া : মানে, ইন্জনৰ দোতা ?

ইঞ্জিনীয়াৰ : এই মানে হেৰি নহয় ইয়ে ?

নাৰবীয়া : কি দোতা ? কি হেৰি নহয় ইয়ে ।

মহৰী : (ফুচ ফুচাই কয়) । এই চূপ ।

নাৰবীয়া : (ফুচ ফুচাই) মহৰী দোতা, হেৰি নহয় ইয়ে মানে কি ?

মহৰী : (ফুচ ফুচাই) মনে মনে গুনি থাক, কি কব ? (ইঞ্জিনীয়াৰে
লাজ পায়)

ইঞ্জিনীয়াৰ : নাৰবীয়া হেৰি (পাহাৰি শব্দকেইটা ওলাব ধৰা কাৰণে,
জিভা উলিয়াই) । অ, ইয়ে তেতিয়াহলে নাও মাজু
কৰা । মন্ত্ৰ ডাঙৰীয়াৰ আনিব লাগে ।

নাৰবীয়া : ভাল ইন্জনৰ দোতা ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : মহৰী—

মহৰী : চাৰ—

ইঞ্জিনীয়াৰ : আপুনিও এওঁৰ লগত যাওক, অলপ সহায় কৰি দিব ।

মহৰী : ভাল চাৰ, বল নাৰবীয়া, মই তোক সহায় কৰি দিওঁগৈ ।

নাৰবীয়া : বলক দোতা । বলক ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : আৰু গুনক, হেৰি নহয় ইয়ে বাক থাকক । (নাৰবীয়া
আৰু মহৰী সোমায় যায় । লগত থকা মন্ত্ৰীও ভিতৰলৈ
সোমায় যায় ।

মন্ত্ৰৰ 'গ' অংশৰ পৰা নাৰত উঠোৱাই অনাৰ দৰে,
আগত মহৰী, পাছত নাৰবীয়া মাজত মন্ত্ৰীৰ সৈতে নাও
বাই বাই আছে । Maim ত নাও বাব । 'গ' অংশৰ
পৰা খ, ক, ঘ, অংশইদি নাও বাই আহি 'চ' অংশত ব'ব ।
অঙ্গী ভঙ্গীবোৰ যাতে খুউব নিখুঁট হয়, তালৈ পৰিচালকে
দৃষ্টি ৰাখিব লাগে) ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : অ, অ, ইয়াতে নাওখন ৰখোৱা । মহৰী হেৰি নহয় ইয়ে—

মহৰী : হয় চাৰ ৰখাম । নাৰবীয়া ৰখা ।

নাৰবীয়া : ভাল মহৰী দোতা, নাও ৰখাও । মন্ত্ৰী দোতা চাৰ,
নাওখন পাৰৰ বালিত লাগিলে জোকাৰ মাৰিব । তেতিয়া
হামকুৰি থাব পাৰে ।

মন্ত্রী : ভয় নকৰিবা, মই নপৰো।

নাৰবীয়া : ভাল দোঁতা, ও চাব এইয়া দোঁতা। (পাৰত নাও বধোৱাত জোকাৰ খোৱাৰ দৰে অঙ্গী-ভঙ্গী কৰে)।

মহৰী : এই মাৰিবি নেকি? ইমান জোৰেৰে পাৰত নাও লগাই নেকি?

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে, চাব চ্যাৰ পৰি যাব।

মন্ত্রী : ভয় নাই ইঞ্জিনীয়াৰ আহমেদ, মই ঠিকেই আছো।

নাৰবীয়া : মহৰী দোঁতা, মই বঠাৰে নাওখন ধৰি ৰাখিছো, আপুনি এই সোঁ—তাত থকা জৰি ডাল লৈ পাৰলৈ যাওক। মই পিচতে গৈছো।

মহৰী : ঠিক আছে মই নামিছো, তই ভাল দৰে ধৰিবি। (মহৰীয়ে নাওৰ পৰা জৰিডাল লৈ নামিব ধৰে। নাওখন বেকা হয়)।

নাৰবীয়া : চাব মহৰী দোঁতা, নাওখন বেকা হৈ গৈছে।

ইঞ্জিনীয়াৰ : মহৰী মই সহায় কৰিম নেকি, মানে হেৰি নহয় ইয়ে।

মহৰী : (নাওৰ পৰা নামি) নালাগে চ্যাৰ, আহিলোৱেই। নাৰবীয়া মই ধৰিছো, তই নামি আহ। (জৰিডাল টানি নাওখন ধৰে)।

নাৰবীয়া : ভাল দোঁতা, আপুনি ভালদৰে ধৰিব।

ইঞ্জিনীয়াৰ : চাব নাওখন জোকাৰ খাইছে।

মন্ত্রী : ভয় নকৰিবা। (নাৰবীয়া নামে। নাওখন আকৌ বেকা হয়। নাৰবীয়া পৰিব ধৰে)।

ইঞ্জিনীয়াৰ : নাৰবীয়া, হেৰি নহয় ইয়ে...।

নাৰবীয়া : হ'ব দোঁতা, মোৰ বাবে চিন্তা কৰিব নালাগে। আমি সৰুৰে পৰা পানীৰ লগত খেলা কৰি ডাঙৰ হৈছো।

মহৰী : ঐ নাৰবীয়া, এই ৰচিডালত খুটি পোত।

নাৰবীয়া : আপুনি ধৰক মহৰী দোঁতা, মই এই ডালেৰে কুৰিয়াম। (মহৰীয়ে ৰচিডাল ধৰে। নাৰবীয়াই ওচৰৰ পৰা কিবা

এটা লৈ ৰচিৰ মূৰত থকা খুটিটো কোব মাৰি, কোব মাৰি কয়)।

মহৰী : চাবি, হাতত কোব নামাৰিবি।

নাৰবীয়া : ভয় নকৰিব মহৰী দোঁতা, আমাৰ কোব পোন আছে। (নাৰবীয়াই কোব মাৰে, মহৰীয়ে প্ৰতিটো কোবত মূৰটো আঁতৰাই। খুটা মজবুত হৈছে নে নাই চায়)।

মহৰী : অ, মজবুত হৈছে। হ'ব।

নাৰবীয়া : ইনজনৰ দোঁতা, মন্ত্রী দোঁতাক নমাই আনিব পাৰে।

ইঞ্জিনীয়াৰ : নামক চ্যাৰ।

মন্ত্রী : ঠিক আছে, চাহা অকমান নাওখন ধৰিবা।

ইঞ্জিনীয়াৰ : মহৰী নাওখন ধৰক।

মহৰী : নাৰবীয়া নাওখন ধৰ। (নাৰবীয়াই নাও ধৰে)।

নাৰবীয়া : ভাল দোঁতা, ধৰিছো ভয় নকৰিব। (মন্ত্রী নামিব ধৰে)।

ইঞ্জিনীয়াৰ : নামক চ্যাৰ, অঁ অঁ..... (মন্ত্রী পৰিব ধৰে)। হেৰি নহয় ইয়ে মহৰী চ্যাৰক ধৰিব।

মহৰী : নাৰবীয়া চ্যাৰক ধৰ।

নাৰবীয়া : মই নাও ধৰি আছো।

মহৰী : মই পাহৰিলোৱেই, মইয়ে ধৰো। (হাতখন আগবঢ়াই দিয়ে) চ্যাৰ মোৰ হাতত ধৰক। ভয় নাই চ্যাৰ নামি দিয়ক।

(মহৰীৰ হাতত ধৰি মন্ত্রী নাৰব পৰা নামি আহে)।

ইঞ্জিনীয়াৰ : আহক, আহক চ্যাৰ, হেৰি নহয় ইয়ে চ্যাৰ ভালে ভালে আহিলেভো।

মহৰী : অ, ভালে ভালে আহিলো।

ইঞ্জিনীয়াৰ : বাটত অশ্লুবিধা হোৱা নাইতো?

মন্ত্রী : নাই, নাই একো অশ্লুবিধা হোৱা নাই।

ইঞ্জিনীয়াৰ : চ্যাৰ হেৰি নহয় ইয়ে আপোনাৰ ভালেই আমাৰ ভাল হেঃ হেঃ হেঃ..... আপুনি কি কয় মহৰী?

মহৰী : হয় চ্যাব, চ্যাবৰ ভালেই আমাৰ ভাল হেঃ হেঃ হেঃ....
হেঁ কি কৰ নাৰবীয়া ?

নাৰবীয়া : ঠিকেই দোতা, মত্ৰী দোতাৰ ভালে আমাৰ ভাল হেঃ হেঃ
হেঃ হেঃ কি কোৱা.... .. (ওচৰত কাকো নেদেখি, মনে
মনে) এহ, কোনো নাই, মই নিজকে নিজে সোধো।

মত্ৰী : ইঞ্জিনীয়াৰ আহমেদ, এইবোৰ দেখোন তোমালোকে বহুত
আয়োজন কৰিছা।

ইঞ্জিনীয়াৰ : নাই চ্যাব আমি একোৱেই আয়োজন কৰিব পৰা নাই।
আপুনি কি কয় মহৰী ? হেঃ হেঃ হেঃ.... ..

মহৰী : হয় চ্যাব, আমি একোৱেই আয়োজন কৰিব পৰা নাই।
হেঁ কি কয় নাৰবীয়া ? হেঃ হেঃ হেঃ.... ..

নাৰবীয়া : ঠিকেই দোতা, আমি ক্ষুদ্ৰ মনিছে আপোনাৰ বাবে
একোৱেই আয়োজন কৰিব পৰা নাই। হেঁ কি.... ..
(আকৌ ওচৰত কাকো নেদেখি মনে মনে) এহ কোনো
নাই, মই বাবে বাবে পাহৰি য়াওঁ।

মত্ৰী : ইমান মানুহ কিয় ? (দৰ্শকক চায়)

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে চ্যাব.... ..

মহৰী : মানে চ্যাব আপোনাৰ আত্মহত্যাৰ কথা গাৱঁৰ বাইজে

নাৰবীয়া : সেয়েহে বাইজ ইয়ালৈ দোৰি আঠিছে.... ..

মহৰী : সকলো বাইজে আপোনাক বিদায় সম্বাধন জনাব আহিছে।

মত্ৰী : অ' হয় নেকি ? তেতিয়াহলে মই মৰাৰ আগতে বাইজক
ছুআৰাৰ কব লাগিব।

নাৰবীয়া : কব লাগিছেনে মত্ৰী দোতা, আপুনি মৰাৰ আগতে
আপোনাৰ মুখৰ পৰা ছুৱাৰাৰ শুনিবলৈ বাইজে ব্যাকুল
হৈ পৰিছে।

মত্ৰী : তেন্তে মই বক্তৃতা দিবই লাগিব।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হয় চ্যাব দিয়ক।

মত্ৰী : ব'বা, লাগিব বুলিয়ে মই বক্তৃতা এটা লিখি আনিছো।

মহৰী : বব ভাল কৰিছে চ্যাব, আপোনাৰ উপস্থিত বুদ্ধি তাৰিফ
কৰিব লগা।

মত্ৰী : ক'ত থলো কাগজখন ? (তলৰ জেপ খেপিয়াই)।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে ওপৰৰ জেপত চাওক চ্যাব। (ওপৰৰ
জেপত চায় আৰু কাগজখন পাই উলিয়াই আনে)।
সেয়া চ্যাব নেইখন।

মত্ৰী : এৰা ওপৰৰ জেপতে আছে। হেৰা, কথাবোৰ বব পাহৰো
বুজিছা।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে— পাহৰিবই।

মত্ৰী : আহমেদ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : চ্যাব।

মত্ৰী : ইয়াত লাউড স্পীকাৰৰ ব্যৱস্থা কৰা নাই নেকি ?

ইঞ্জিনীয়াৰ : কিয় নকৰিম ? (ইঞ্জিনীয়াৰ মহৰীৰ ওচৰলৈ গৈ, মনে
মনে সোধে)। মহৰী হেৰি নহয় ইয়ে লাউড স্পীকাৰৰ
ব্যৱস্থা কৰা নাই নেকি ?

মহৰী : কিয় নকৰিম ? (মহৰীয়েও নাৰবীয়াৰ ওচৰলৈ গৈ
মনে মনে সোধে)। এই নাৰবীয়া লাউড স্পীকাৰৰ ব্যৱস্থা
কৰা নাই নেকি ?

নাৰবীয়া : লাউড স্পীকাৰ ! মানে ? (চিঞৰি) অ' মাইক ?

মহৰী : এই নিচিয়বিবি, মনে মনে ক—।

নাৰবীয়া : (মনে মনে) মানে দোতা মাইক ?

মহৰী : অ' মাইক।

নাৰবীয়া : আপুনি কোৱা নাই যদিও মই ঠিক কৰি থৈছো।
ভাবিলো লাগি যাব পাৰে।

মহৰী : ভাল কৰিলি।

মত্ৰী : ক'ত লাউড স্পীকাৰ ?

ইঞ্জিনীয়াৰ : আছে, আছে চ্যাব, কিয় নাথাকিব ? মহৰী—।

মহৰী : আছে, আছে চ্যাব। নাৰবীয়া—

নাৰবীয়া : মন্ত্ৰী দোঁতা আপুনি আদেশ কৰক, মই মাইক আনি হাজিৰ কৰি দিম। (নাৰবীয়াক, মন্ত্ৰীৰ লগত কথা কবলৈ সুবিধা নিদি ইঞ্জিনীয়াৰ আৰু মহৰীয়ে আগভেটি ধৰে)।

ইঞ্জিনীয়াৰ : (একে লগে) হয় চ্যাব, আমি মাইক আনি হাজিৰ কৰি দিম।

মন্ত্ৰী : ভেতিয়াহলে আনা আহমেদ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : মহৰী মাইক আনক।

মহৰী : নাৰবীয়া মাইক আন।

নাৰবীয়া : এই মাইক আন। (কোনো নথকা দেখি)।
অ, মই নিজেই গৈ মাইক আনিব লাগিব। যাওঁ মইয়ে আনোঁগৈ। (নাৰবীয়া যায়। অলপ পিছতে লাউড স্পীকাৰ আনে)।

এইয়া দোঁতা মাইক।

মহৰী : অ, আন আন, চ্যাব মাইক আহিল।

ইঞ্জিনীয়াৰ : আহিল? হেৰি নহয় ইহে, চ্যাবৰ সন্মুখত দিয়া।

মহৰী : নাৰবীয়া, চ্যাবৰ সন্মুখলৈ আন। (নাৰবীয়াই লাউড স্পীকাৰটো মন্ত্ৰীৰ সন্মুখত থয়) অ' তাতে থ'।

ইঞ্জিনীয়াৰ : ঠেঙটো অকনমান দাঙি দিয়া।

নাৰবীয়া : ভাল চ্যাব—। (ঠেঙটো দাঙিব নজনা দেখি। মহৰী খঙত আহি ঠেঙটো ঠিক কৰে)।

মহৰী : চাওঁ ওচ, হব নে চ্যাব?

মন্ত্ৰী : আৰু অকনমান, অ অ হ'ব। (মন্ত্ৰীয়ে লাউড স্পীকাৰত ফু' দিয়ে। কাহি ডিঙি চাফা কৰে)। বাইজ! (আকো ডিঙি চাফা কৰে)।

ইঞ্জিনীয়াৰ : কি হ'ল চ্যাব? মনে মনে আছে যে?

মন্ত্ৰী : আহমেদ, তুমি মোৰ কণ্ঠ নলী শুকাই গৈছে।

ইঞ্জিনীয়াৰ : শুকাবই চ্যাব।

মন্ত্ৰী : অলপ পানীৰ প্ৰয়োজন অনুভৱ কৰিছো।

ইঞ্জিনীয়াৰ : পানী কি চ্যাব? চৰবত অনাই দিও।

মন্ত্ৰী : চৰবত? দিয়া হ'ব, চৰবতকে আনা।

ইঞ্জিনীয়াৰ : (ইঞ্জিনীয়াৰ মহৰীৰ কাষলৈ গৈ)। মহৰী, হেৰি নহয় ইয়ে, চ্যাবৰ বাবে অলপ চৰবত আনা।

মহৰী : চৰবত?

ইঞ্জিনীয়াৰ : চ্যাবে পানী খুজিছিল। মোৰ মুখৰ পৰাহে চৰবতৰ কথা ওলাল।

মহৰী : এতিয়া ইয়াতনো ক'ত চৰবত বিচাৰো?

ইঞ্জিনীয়াৰ : উপায় নাই, আনিবই লাগিব। য'ৰ ত'ৰ পৰা হলেও যেনে তেনে আনক আৰু।

মহৰী : চাওঁ বাক। (মহৰী নাৰবীয়াৰ কাষলৈ যায়)। এই নাৰবীয়া, চ্যাবক চৰবত লাগে, লৈ আন।

নাৰবীয়া : (প্ৰায় চিঞৰি) চৰবত!

মহৰী : (মনে মনে) এই লাহে লাহে ক'। মন্ত্ৰী চ্যাবে পানী বিচাৰিছিল। আমাৰ চ্যাবেহে চৰবতৰ কথা উলিয়ালে।

নাৰবীয়া : ইন্জনৰ দোঁতাই এটা এটা কাম কৰে আৰু।

মহৰী : যা, যা, যিকোনো উপায়েৰে আনগৈ।

নাৰবীয়া : ভাল বাক। (নাৰবীয়া মঞ্চৰ, 'ক' অংশৰ ফালে গৈ ঘূৰে আহে আৰু 'ছ' অংশলৈ আহি সংলাপ কৰ। অহা-যোৱাবোৰে বহুত ব্যৱধান বুজাব লাগিব। নাৰবীয়াই সংলাপ কৰ্ত্তে যেন আনে শুনা নাই তেনেকে বুজাব লাগিব। হাতত চৰবতৰ গিলাচ লোৱা ভঙ্গী কৰি কথাবোৰ দৰ্শকক ক'ব)।

আজি চৰবত আনি মন্ত্ৰী দোঁতাক খুৱাব নোৱাৰা হলে, নাক-কাণ গোটেই সোপাই কটা গলহেঁতেন, ভাগ্য ভাল যেনিবা আনিব পাৰিলো। চেনি-ভেনি বা ভাল-দৰে দিছে নাই? চেহ—। নাই অলপ খাই পৰীক্ষা কৰি চোৱাই যাওক। (চৰবত অলপ খাই, জুটি লোৱাৰ ভঙ্গী কৰে)।

ঠিক আছে মিঠা টেঙা চৰ জোখৰ হৈছে। (মনত পৰি) অ, চৰবত খিনি জুঠা কৰি দিলো। কলো নহয়, মোৰ নিচিনা মুকুৰ এটা নাই। দিও বাপেকে নিজৰ গালতে নিজে চৰ এপাত সোধাই।

(নিজৰ গালত চৰ সোধাই)

পালি? এতিয়া কৰো কি? (চাৰিও ফালে চাই)। নাই, কোনেও দেখা নাই। এই খিনিকে দি দিও। (মহৰীৰ ওচৰলৈ গৈ)। মহৰী দোতা এইয়া চৰবত। কষ্টৰে বনাই আনিছো।

মহৰী : বৰ ভাল কৰিলি পায়। দে। (নাৰবীয়াই চৰবত খিনি মহৰীক দিয়াৰ ভঙ্গী কৰে আৰু মহৰীয়ে লোৱাৰ ভঙ্গী কৰে)।

নাৰবীয়া : লওক।

মহৰী : হ'ব বা, তই বা। (নাৰবীয়া আঁতৰি যায়। মহৰী নাৰবীয়াৰ দৰে 'ছ' অংশলৈ গৈ দৰ্শকলৈ চাই সংলাপ কৰ। হাতৰ চৰবতলৈ চায়)।

মহৰী : হওক তেও, চ্যাবৰ হাততযে চৰবত খিনি দিব পাৰিম। (ভাবি) মিঠা-চিঠা ঠিক বা আছেনে নাই? 'তেইচ' কৰি চোৱা যাওক।

(চৰবত খাই জুটি লোৱাৰ ভঙ্গী কৰে)

ও— ঠিক আছে। (মনত পৰি) অ, জুঠা হ'ল নহয়? (চাৰিও ফালে চাই) এ, একো নাই, কোনোবাই দেখিলেহে কিবা হ'ব?

(ইঞ্জিনীয়াৰৰ ওচৰলৈ গৈ)। চ্যাব চৰবত আনিলো।

ইঞ্জিনীয়াৰ : আনিলে, হেৰি নহয় ইয়ে— ভাল কৰিলে।

মহৰী : চ্যাব মই নিজেই গৈ বৰ কষ্ট কৰি চৰবত যোগাব কৰি আনিছো।

ইঞ্জিনীয়াৰ : দিয়ক মইয়ে দি আহোঁগৈ। (মহৰীৰ হাতৰ পৰা

ইঞ্জিনীয়াৰে চৰবত খিনি লোৱাৰ ভঙ্গী কৰে। ইঞ্জিনীয়াৰেও নাৰবীয়া, মহৰীৰ দৰে মুকুৰ 'ছ' অংশলৈ গৈ, হাতৰ চৰবত গিলাচলৈ চাই দৰ্শকৰ সন্মুখত কৰ)।

চৰবত দিব নোৱাৰা হ'লে মোৰ ইজ্জত গ'লহেঁতেন।

(মনত পৰি) অ' চেনি-তেনি বা ঠিকমতে দিছে নে নাই! এইবোৰৰ কি বিশ্বাস আছে! পাচত মোৰ বদনাম। অলপ খাই চোৱাই ভাল।

(চৰবত খাই চাই)।

ও, ঠিক আছে (মনত পৰে) অ, হেৰি নহয় ইয়ে— জুঠা হ'ল যে? কোনোবাই দেখিলে নেকি, নাই নাই দেখা। হওক তেওঁ.....

(ইঞ্জিনীয়াৰে চৰবত লৈ মন্ত্ৰীক দিয়ে)। চ্যাবৰ চৰবত।

মন্ত্ৰী : চৰবত আনিলো? ভাল কৰিলো। নহলে আজি মোৰ বক্তৃতা দিয়াই নহ'লহেঁতেন।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে চ্যাব, মই নিজে আগত থাকি চৰবত বনাই আনিছো। আপুনি খাই বেয়া নাপাব। (মন্ত্ৰীয়ে চৰবত খিনি খোৱাৰ নিচিনা ভঙ্গী কৰিব। খোৱাৰ পিচত গিলাচ ফুৰাই দিয়াৰ ভঙ্গী কৰিব)।

মন্ত্ৰী : এইটো গিলাচ লোৱা। চৰবত খিনি সঁচাকৈ খুউব সোধাদ হৈছে।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হবই চ্যাব, মইতো আগতে কৈছো চ্যাব।

মন্ত্ৰী : আহমেদ এই টকা বিশটা লোৱা। খিচৰবত বনাইছে তেওঁক দিবা। কৰা মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়াই চৰবতৰ কাৰণে বক্তৃচ দিছে। (মন্ত্ৰীয়ে জেপৰ পৰা টকা উলিয়াই দিয়াৰ ভঙ্গী কৰে। ইঞ্জিনীয়াৰে লয়)।

ইঞ্জিনীয়াৰ : দিয়ক। মই চ্যাব এতিয়াই দি পঠাম। (আগৰ দৰে আঁতৰলৈ গৈ)। বাহ, বিশ টকা! বিশ টকা বক্তৃচ জানো বেছি নহব? ইয়াৰে দহ টকা চান কৰা

যাওক। (মন্ত্ৰীয়ে দিয়া বিশ্ব টকা জেপত সোমোৱাই, অন্য দহ টকা উলিয়াই লয় আৰু মহৰীৰ ওচৰলৈ যায়)।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে— এইয়া চৰবতৰ গিলাচ লওক আৰু শুনক, চৰবত বনোৱা মানুহজনক এই দহ টকা দি দিব। হেৰি নহয় ইয়ে— কব ইঞ্জিনীয়াৰ চাহাবে বক্চিচ দিছে।

মহৰী : এহ, চ্যাব নিদিয়া হলেও হ'লহেঁতেন। দিছে যদি দিয়ক। (খাপ মাৰি লোৱাদি লয় আৰু আগৰ দৰে আঁতৰে)। আঙু একেবাৰে পোনচাতে দহ টকা বক্চিচ। (নিজৰ জেপত টকা দহটা সোমোৱাই, পাঁচ টকা হাতত লৈ। ইয়াৰে পাঁচ টকা ও, পাঁচ টকা ও। (নাৱৰীয়াৰ ওচৰলৈ গৈ গিলাচ দিয়ে। নাৱৰীয়াই গিলাচ লয়)।

মহৰী : নাৱৰীয়া এয়া ল' চৰবতৰ গিলাচ। তই বৰ বষ্ট কৰি চৰবত আনিলি নহয়? হো—ল' এই পাঁচ টকা মই তোকে দিছো। ইয়াৰ তিনি টকা তই বক্চিচ হিচাবে লবি, দুটকা চৰবতৰ খবছৰ বাবে লবি।

নাৱৰীয়া : দোঁতা পাঁচ টকা। ইমান টকা কিয় দিব লাগিছে। নালাগে।

মহৰী : আহ, ল' মই মৰমত দিছো।

নাৱৰীয়া : ভাল বাক দিয়ক। (মহৰীৰ পৰা নাৱৰীয়াই টকা লয়, অলপ আঁতৰি যায়)। হওক তেও, এই পাঁচ টকাৰে দুখীয়াই ভাল দৰে দুসাজ খাব পাৰিব। (মহৰীয়ে গিলাচ থব যায়। মন্ত্ৰীয়ে লাউড স্পীকাৰৰ আগত কথা কবলৈ ঠিয় হয়। হাতত এখন কাগজ মেলি চাই চাই পঢ়াৰ ভঙ্গী কৰিব লাগিব)।

মন্ত্ৰী : শ্ৰদ্ধেয় বাইজ সকল! ভদ্ৰলোকসকল! ভদ্ৰ মহিলা সকল! আই সকল ভনী সকল! ককাই সকল, ভাই সকল, ডেকা সকল, ডেকেৰী সকল, আৰু কণ কণ মইনা-মইনী সকল। জয় জয়তে আপোনালোকে মোক

মৰিবৰ বাবে যি বিদায় সম্ভাষণৰ আয়োজন কৰিছে তাৰ বাবে মই আপোনালোকক হিয়া ওৰা কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিছো,— মই— মই— আপোনালোকৰ আগত বক্তৃতা দিব নোৱাৰা হৈছো। দুখ বেজাৰে মোৰ অন্তৰখন জৰজৰিত, খবৰিত, হৰহৰিত কৰকৰিত....। (ইঞ্জিনীয়াৰে মন্ত্ৰীৰ হাতৰ কাগজখনলৈ চায়)।

ইঞ্জিনীয়াৰ : চ্যাব, হেৰি নহয় ইয়ে— সেইবোৰ শব্দ আপোনাৰ লিখা খনত নাই।

মন্ত্ৰী : হেৰা আহমেদ, আবেগতে ওলাই গৈছে। (আকৌ কাঁহি লৈ কৰ ধৰে)। মই কি কৈছিলো? (হাতৰ কাগজখন চায়)। অ, মোৰ অন্তৰখন জৰজৰিত কৰি তুলিছে। মই আজি কিয় মৰিব ওলাইছো সেয়া আপোনালোকে জানে। মোৰ বিগত মন্ত্ৰী পদৰ কৰ্ম জীৱনত; মই দেশৰ বাবে, সমাজৰ বাবে দহৰ বাবে একো কৰিব নোৱাৰাৰ বাবে, অনুতপ্ত হৈ স্বজ্ঞানে, মই আজি ব্ৰহ্মপুত্ৰ বাৰাৰ বুকুত বিলীন হৈ, ইহ লীলা ত্যাগ কৰাৰ পৰিকল্পনা লোৱাৰ হেতু আত্মহত্যা কৰিব ওলাইছো। (লাউড স্পীকাৰৰ চিঁ-চিঁয়নি শব্দ এটা ওলাই, মন্ত্ৰীৰ মাত নিশ্ৰুত কৰি দিয়ে। মন্ত্ৰীয়ে কথা কৈ থাকে। ইঞ্জিনীয়াৰ, মহৰী আৰু নাৱৰীয়াৰ কথাটো গম পাই ধং উঠে)।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰা মহৰী, মাইকটো বেয়া হৈছে—।

মহৰী : এই নাৱৰীয়া, মাইকটো বেয়া হৈছে—।

নাৱৰীয়া : এই মাইক, মাইকটো বেয়া হৈছে। (বাহিৰলৈ চায়। খন্তেক পাচত আকৌ মন্ত্ৰীৰ মাত শুনা যায়)।

মন্ত্ৰী : আৰু মই জানো; মই আত্মহত্যা কৰি আমাৰ দেশৰ ভবিষ্যত নেতা সকলৰ বাবে যি আদৰ্শ এৰি থৈ যাম, তাৰ বাবে মই নিবাচাৰিলেও, ইতিহাসৰ পাতত কপোৱালী আখৰৰে জিলিকি থাকিব। বাইজ, আপোনা-লোকে দায়-দোষ নধৰিব। মই মৰাৰ আগতে কেইটামান

স্বীকাৰোক্তি দি যাব বিচাৰিছো। মই দেশৰ বাবে একো কৰিব নোৱাৰিলো, আমাৰ দেশৰ পিছ পৰা গাওঁবোৰৰ বাবে উন্নত আলি-পতলি, বিজুলী বাতি আদিৰ একো ব্যৱস্থা কৰিব নোৱাৰিলো। আনকি গড়মূৰৰ ডাক বঙলাৰ খানাতকৈ অৰ্থাৎ খাদ্য আহাৰ, জী, গড়মূৰ ডাক বঙলাৰ খানাতকৈ এই জিলাৰ চাবকীউট হাৱচৰ খানাটো ঠিক কৰিব নোৱাৰিলো। খানাৰ ব্যৱধান হ'লে, খাদ্যৰ ব্যৱধান হ'লে অৰ্থাৎ পোৱাৰ ব্যৱধান হ'লে আমাৰ নিচিনা মন্ত্ৰী সকলৰ কিমান অশুবিধা হয়; সেয়া আপোনালোকে মৰ্মে-মৰ্মে উপলব্ধি কৰিব পাৰিছে। আনকি মোৰ ইমান পাৱাৰ থকা স্বত্বেও, শক্তি থকা স্বত্বেও, একজিকিউটিভ ইঞ্জিনীয়াৰ শৰ্মা বকৰা ডাঙৰীয়াৰ ট্ৰেঞ্চকাৰৰ অৰ্ডাৰটো উইজ, কৰাব নোৱাৰিলো। আপোনালোকে নাভাবিব, ভেথেন্তৰ লগত মোৰ কিবা চিত্ৰকৰা লেন-দেন আছে বুলি। আচল কথা হ'ল—এইদৰে যদি অফিচাৰ সকলৰ বদলি কৰা হয়, তেতিয়া হলে দেশৰ প্ৰগতিৰ কি অৱস্থা হ'ব? তাতকৈ ডাঙৰ কথা, অফিচাৰসকলৰ ল'ৰা-ছোৱালী, পৰিবাৰ আদিৰ কি অৱস্থা হ'ব? সেই কথা আপোনালোকে জানে—। (স্পীকাৰ বেয়া হোৱাত মন্ত্ৰীৰ মাত লাউড স্পীকাৰত Catch নকৰে।

গতিকে মন্ত্ৰীৰ মাত শুক হয়।

আক সেই বেদনাৰ মৰ্ম অনুভৱ কৰি, মোৰ নিচিনা এজন ক্ষমতা সম্পন্ন লোকে যদি একোৱেই কৰিব নোৱাৰিলো, তেতিয়াহ'লে মই দেশৰ বাবে কি কৰিলো? দেশৰ প্ৰগতিৰ বাবে কি কৰিলো? বাইজ...।

(স্পীকাৰ সম্পূৰ্ণ বেয়া হয়, মন্ত্ৰীৰ মাত একেবাৰে শুকনা হয়। ইঞ্জিনীয়াৰ, মহৰী আৰু নাৱৰীয়াৰ খঙ উঠে)।

ইঞ্জিনীয়াৰ : আকৌ মাইক বেয়া হ'ল। মহৰী, হেৰি নহয় ইয়ে—মাইক—।

মহৰী : নাৱৰীয়া, হেৰি নহয় ইয়ে—মাইক—।

নাৱৰীয়া : এই মাইক হেৰি নহয় ইয়ে—মাইক—।

ইঞ্জিনীয়াৰ : মহৰী খালে, মাইকে গঙগোল লগাইছে—।

মহৰী : নাৱৰীয়া, খালি, মাইকে গঙগোল লগাইছে। বেগতে, বেগতে—(স্পীকাৰ ভাল হয়। মন্ত্ৰীৰ মাত শুনা যায়)।

মন্ত্ৰী : সমাজ বাদ গঢ়িব লাগিব। আমি দৰিদ্ৰতা নিবাৰণ কৰিব লাগিব। আক এইবোৰৰ দ্বাৰা দেশখনক প্ৰগতিৰ পথত আগুৱাই নিব লাগিব। আক ইয়াৰ বাবে আমাৰ নাই কি? মোৰ নিচিনা এজন স্বদেশ প্ৰেমী নিঃকিন মৰিলে কি হ'ব? আমাৰ দেশত শিল্পী আছে, আমাৰ দেশত সাহিত্যিক আছে, বনুৱা আছে, কাৰিকৰ-কৃষক আছে। তেন্তে আমাৰ অভাৱ কিহৰ? অ, অভাৱ আছে। সেয়া হ'ল অৰ্থ নৈতিক অভাৱ। আক ইয়াৰ বাবে বিপ্লৱ কৰিব লাগিব। আমাক বিপ্লৱ লাগে। অৰ্থ নৈতিক বিপ্লৱ। আমাক আজি লাগে...। (আকৌ স্পীকাৰ বেয়া হৈ, মন্ত্ৰী মাত শুকনা হয়)।

ইঞ্জিনীয়াৰ : মহৰী, কি মাইক আনিছে? পানীত পেলাই দিয়ক। মোৰ চাকৰি খালে।

মহৰী : নাৱৰীয়া, কি মাইক আনিছ। পানীতে পেলাই দে। মোৰ চাকৰি গ'ল আক।

নাৱৰীয়া : এই মাইক কি মাইক আনিছ? পানীত পেলাই দিম বাপেকে। এইবোৰ মাইকত এক পইচাও নাপাৱ—। (স্পীকাৰ ভাল হয়, মন্ত্ৰীৰ মাত শুনা যায়)।

বাইজ! মোৰ বহুত কব লগা আছিল। আক ক'ম বুলিয়ে বহুতো কথা লিখি আনিছিলো। কিন্তু মাইকৰ অশুবিধাৰ বাবে মোৰ আক কোৱা নহ'ব। যুত্যাৰ আগে আগে আপোনালোকক কৰঘোৰে মিনতি কৰিছো, যাতে আপোনালোকে মোৰ আদৰ্শৰে অনুপ্রাণিত হওক।—জয় আমাৰ দেশ।

(স্পীকাৰটো আগব দৰে মহৰী আৰু নাৰবীয়াই, থৈ আহে)।

নাৰবীয়া : মন্ত্ৰী দোঁতা ! আপোনাৰ কথা কেইবাৰ বৰ সাক্ষা হৈছে।
বৰ যুক্তিপূৰ্ণ হৈছে। বৰ মধুৰ হৈছে। বৰ ন্যায়-সঙ্গত
হৈছে। বৰ....।

মহৰী : হ'ব, হ'ব, হ'ব তোমাবোৰে কথা কেইবাৰ বন্ধ কৰা।

নাৰবীয়া : মোৰ কথা কেইবাৰ আপোনাৰ গা বেজ-বেজাইছে নেকি?

মহৰী : নেবেজ বেজাই, নেবেজ বেজাই, কিন্তু তুমি বে-বেজ
বেজোৱাৰ বিচাৰিছা।

মন্ত্ৰী : আহমেদ, সকলো সাজু আছে নহয়?

ইঞ্জিনীয়াৰ : হয় চ্যাব, সকলো সাজু আছে।

মন্ত্ৰী : তেতিয়া হলে মই মৰিবৰ বাবে সাজু হোৱাই ভাল।
(থোকা-থোকি মাতেৰে) তোমালোকে মোক হাঁহি মুখে
মৰিবলৈ বিদায় দিয়া।

নাৰবীয়া : দোঁতা, আপোনাক মৰিবলৈ কেনেকৈ হাঁহি মুখে বিদায়
দিম? (কান্দে)।

ইঞ্জিনীয়াৰ : চ্যাব মোৰ বুকুখন শোকত খুন্দামাৰি ধৰিছে।

মন্ত্ৰী : মন ডাঠ কৰা। তোমালোক দেশৰ ভবিষ্যত। মন
নেপেলাবা। (কান্দে) তোমালোকৰ কান্দোনে মোৰো
চকুৰ পানী উলিয়াই আনিছে। মোৰ অন্তৰৰ
অন্তিম তলিৰ গোট মাৰি থকা বৰফবোৰ গলিবলৈ
নিদিবা। (জ্বৰ সলাই)। আহমেদ! মোৰো দেখোন
বুকু খনে বেজাৰত খুন্দা মাৰি ধৰিছে। কিবা বাই-জাই
খন কৰিছে দেখোন। (নিজে সংযত কৰি) নহয়, নহয়
তোমালোকে মোক মৰিবলৈ হাঁহি হাঁহি বিদায় দিবই
লাগিব।

নাৰবীয়া : কেনেকৈ হাঁহিম দোঁতা? আপোনালোকে ভোটৰ সময়ত,
আমাৰ গাৱলৈ ভোট বিচাৰি আহিবৰ সময়ত যিটো
হাঁহি মাৰে, সেই হাঁহিটো মাৰিম নেকি?

ইঞ্জিনীয়াৰ : উপায় নাই বন্ধুসকল, হেৰি নহয় ইয়ে-- আমি যিকোনো
উপায়েৰে চ্যাবক মৰিবৰ বাবে উৎসাহ দিবই লাগিব।

মন্ত্ৰী : জঁ, তোমালোকে মোক মৰিবলৈ উৎসাহ দিয়া। মোক
মৰিবৰ বাবে গ্ৰেবণা দিয়া, লগতে তোমালোকো মোৰ
সহযাত্ৰী হোৱা।

ইঞ্জিনীয়াৰ :

মহৰী : (একেদৰে, আচৰিত হয়,) কি!

নাৰবীয়া :

মন্ত্ৰী : মানে, মানে—।

নাৰবীয়া : নাই মন্ত্ৰী দোঁতা, মই আপোনাৰ সহযাত্ৰী হ'লে মোৰ
নহকৰ মাকে বাঢ়নীৰে কোৱাব। তাইৰ মুখখন যিহে
লাওপাত-কচুপাত মই আপোনাৰ স'তে মৰাৰ পাচতো,
মোক শান্তিৰে থাকিব নিদিব। তাতে দোঁতা তাই
অকালতে বিধৱা হ'ব। (কান্দে)।

মহৰী : নাকান্দিবা নাৰবীয়া বন্ধু। মোৰো সেই একে অৱস্থা।
মোৰ বলখেলা টিমৰ এটিম লৰা-ছোৱালী মাওবা হ'ব।
এই পৰিয়াল পৰিকল্পনাৰ যুগত সিহঁতক মই ক'ব দলনিত
পোনা মেলিম? মাকৰ কোচত থকা ছ'মহীয়া কেছুৱাটোৰ
কথা বাদেই দিছো। কিন্তু মাকৰ গৰ্ভত থকা মোৰ পোনাকণে
যে মোক দেখিব নাপাব। (কান্দে)।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে—চ্যাব, আপোনাৰ মৃত্যু সহযাত্ৰী
হোৱাত মোৰো ঘোৰ আপত্তি আছে। মই যদি মোৰো
ভেঙে ভাবী খুলশালি ছোৱালীজনীৰ বিয়া কোনে দিব?
হেৰি নহয় ইয়ে—মোৰ ঘোচ খোৱা হেডক্লার্ক জেঠেৰী
বৈনাইৰ চাকৰিটো কোনে ৰাখিব? তাতে চ্যাব মোৰতো
এতিয়াও শুভ-বিবাহৰ মাজলিক অনুষ্ঠানটোৰ কাম সমাপ্ত
হোৱাই নাই। হেৰি নহয় ইয়ে—চ্যাব মই মৰিলে
মাৰ মনালিচাতো মাকৰ ঘৰতে বিধৱা হ'ব।

মন্ত্রী : নহয়, নহয়। তোমালোক মোৰ সহযাত্ৰী হ'ব নালাগে।
এই মৰণ অভিযানৰ যাত্ৰী অকল ময়ে হ'ম। মই
এতিয়া এই বিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰ বাৰাৰ বুকুত নিজে নিজে
বিলীন হৈ যাম।

ইঞ্জিনীয়াৰ : চ্যাব, আপোনাৰ বাবে হেৰি নহয় ইয়ে— ভুব তৈয়াৰী
কৰা আছে।

মহৰী : ভুবৰ ওপৰত চ্যাব ধুনীয়া কৈ কাৰপেট আৰু কোচন পৰা
আছে।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে— চ্যাব, এই বোৰ পি, উল্লিউ, ডি, ব
হতুৱাই টঙাৰ কল কবোৱাই লেপতোছক, ইচাপিচিয়েলিষ্ট
হতুৱাই গাদী তৈয়াৰ কৰাইছে। হেৰি নহয় ইয়ে.....।

মহৰী : চ্যাব, কাৰপেটবোৰ কাশীৰ পৰা অনা হৈছে।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে— চ্যাব, আপোনাৰ নিযুনী শৰীৰত
কেনেকৈ যুগ লাগে বুলি টৰপা-টৰপে লেপ আৰু
তোছক দি ভূষণ কোমল কৰি দিয়া হৈছে।

মন্ত্রী : মোৰ নিচিনা এই সামান্য নিঃকিন স্বদেশ প্ৰেমীৰ বাবে
তোমালোকে মিছাই কষ্ট কৰিছা।

নাৱৰীয়া : এই অকালৰ দিনত মন্ত্রী দৌতা, ক'তো একো পাবলৈ
নাই। গাৰ্বে নাৰায়ণ চেট্জীৰ ভালৰ তলিৰ পৰা কণ-
জহা কেইটামান যোগাৰ কৰি আনিছো। তাৰে দৌতাই
কষ্ট মষ্ট কৰি ভাত এটেপামান খাব আৰু।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে— চ্যাব জৰ্দা পোলাওৰো ব্যৱস্থা কৰিছো।
অকল মুৰ্গীৰ বানেৰে মোগলাই কাৰী লগত দিছো।

মহৰী : তাৰোপৰি চ্যাব, আপুনি খাচি নাখাই কাৰণে পাঠাৰ
মাংসৰে কোৰমা কাৰী অলপও বনাই দিছো।

নাৱৰীয়া : মন্ত্রী দৌতা মই বৰ কষ্ট কৰি মুৰ্গী আৰু পাঠাৰ ব্যৱস্থা
কৰিছো নহয়। আপুনি কি কব; সকলো মানুহ বান-
পানীৰ তলত, আপুনি কি ক'ব, তথাপিহে সকলো
মানুহে মন্ত্রী দৌতাৰ নাম শুনিয়েই পানীৰ তলৰ পৰাই

বস্তুবোৰ যোগাৰ দিছে। আপুনি কি কব; বস্ত বেছি
হোৱাৰ বাবে, অলপ অলপ ইন্দ্ৰনৰ দৌতা আৰু মহৰী
দৌতাৰ ঘৰতেই থৈ আহিলো। আপুনি কি কব.....।

মহৰী : (কথা লুকুৱাব বিচাৰে) হ'ব, হ'ব, হ'ব নাৱৰীয়া তোৰ
কষ্টৰ কথা কৈ চ্যাবৰ মনত, মৰিবৰ সময়ত বেয়া নলগাবি।

মন্ত্রী : মই আজি মৰিবলৈ যোৱাৰ আগতে সঁচাকৈ সুখী হৈছো,
এই বাবেই যে তোমালোকে মোৰ মৰাৰ যত্ন-ক্ৰটি কৰা
নাই।

ইঞ্জিনীয়াৰ : ধোৱা বস্ত চ্যাব আপুনি এটাও বেয়া নাপাব। সকলো
বস্ত টেষ্টৰ বাবে খাই চোৱা হৈছে। বৰ ভাল হৈছে।
বৰ উত্তম হৈছে।

নাৱৰীয়া : মই ভেস্তে ওলালো।

নাৱৰীয়া : (কান্দে) মন্ত্রী দৌতা—

মন্ত্রী : (খোকা-খোকি মাতেৰে) নাকান্দিবা আৰু মোকো
নকন্দোৱাবা।

নাৱৰীয়া : আপুনি দৌতা আমাৰ মাজত বৰ বিখ্যাত আছিল।
আমাৰ গাৰ্ৱলীয়া ৰাইজৰ মাজত গৰখীয়া আৰু নাৱৰীয়া
গীতৰ দৰে বিখ্যাত আছিল। মাইকী মানুহৰ মাজত
আপুনি দৌতা বুঢ়ী-বাতনীৰ দৰে বিখ্যাত আছিল।
দুখীয়া মানুহৰ মাজত আপুনি দৌতা, জুই-নজলা চোকা-
বোৰৰ দৰে বিখ্যাত আছিল! (কান্দে)।

মন্ত্রী : দুখ নকৰিবা আৰু মোৰ অন্তৰতো দুখ নিদিবা।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে— চ্যাব, আমাৰ অফিচাৰসকলৰ মাজতো
আপুনি বেচ পপোলাৰ্টি অৰ্জন কৰিছিল। অফিচাৰসকলৰ
ৰাইজৰ হাতত ঠিকাৰ, কেবাগী-মহৰী আদিয়ে দিয়া
উপহাৰৰ টোপোলা আৰু টকাৰ দৰে আপুনি পপোলাৰ
আছিল, আৰু চ্যাব হেৰি নহয় ইয়ে— 'আশা' হোটেলৰ
চিকেন ড্ৰাই, 'জয়া' বেটুৰাৰ কোৰমা পোলাওৰ দৰে
বিখ্যাত আছিল। (কান্দে)।

মন্ত্রী : মোৰ বুকখন বেজাবত খুন্দা মাৰি ধৰিছে । এইবোৰ কৈ
আক মোৰ মনত ছুখ নিদিবা ।

মহৰী : চ্যাব, সঁচা কথা জানো নোকোৱাকৈ থাকিব পাৰি ?
(কান্দে) ।

মন্ত্রী : নাকান্দিবা । (কান্দে) ।

মহৰী : চ্যাব, আপুনি আমাৰ হাইলেভেল অফিচাৰৰ মাজত
গ'ল্ডফ্লেক, ফিল্টাৰ উইলচ আৰু কেপ্টেনৰ দৰে পপোলাৰ
আছিল । আমাৰ নিচিনা মহৰী, কেৰেণীবোৰৰ মাজত
আপুনি চ্যাব, চাৰমিনাৰৰ দৰে পপোলাৰ আছিল ।
চেঙেলীয়া আৰু ডেকাবোৰৰ মাজত আপুনি চ্যাব খইনীৰ
ধপাতৰ দৰে পপোলাৰ আছিল । ঠেলাৱলা, বিক্কাৱালা
আদি লেবাৰ শ্ৰেণীৰ মাজত আপুনি বানৰ বয় বিড়িৰ
দৰে পপোলাৰ আছিল । (কান্দে) ।

মন্ত্রী : এটা কথা মই ভাবি নাপাওঁ । মোক বাক মহিলা
আইসকলে বেয়া পাইছিল নেকি ?

মহৰী : নাই চ্যাব, কিয় বেয়াপাব ? আপুনি চ্যাব হেনে কথা
নেভাবিব । আপুনি মহিলা আইসকলৰ মাজতো বেছ
পপোলাৰ আছিল । বুঢ়ীসকলৰ মাজত আপুনি তামূল
খুন্দা খুন্দনাটোৰ দৰে পপোলাৰ আছিল । বোৱাবী
সকলৰ মাজত আপুনি চ্যাব, মূৰৰ বিটা ওকতিৰ দৰে
পপোলাৰ আছিল । গাভৰুসকলৰ মাজত আপুনি চ্যাব
বজাৰৰ চেণ্টী পিনৰ দৰে পপোলাৰ আছিল ।

মন্ত্রী : হ'ব আৰু মোক এইবোৰ পপোলাৰটিৰ কথা কৈ অন্তৰত
ছুখ নিদিবা । মই যাওঁ— (কান্দে) ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে— যাবই লাগিব যোঁতয়া, আমিও বিদায়
দিবই লাগিব । হেৰি নহয় ইয়ে— মহৰী ।

মহৰী : চ্যাব ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : সকলো ঠিকেই আছে ?

মহৰী : আছে চ্যাব, সকলো ঠিক আছে ফুলৰ মালাৰে ভূৰ-
ভবাই থোৱা আছে ।

নাৱৰীয়া : মন্ত্রী দোঁতা ফুলবোৰ গাৱঁৰ জীৱৰী-বোৱাবীয়ে আনি দিয়া ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : হেৰি নহয় ইয়ে— তেতিয়াহলে ৰাইজ, সকলোৱে চ্যাবক
মালা পিন্ধাওক । (ইঞ্জিনীয়াৰ, মহৰী আৰু নাৱৰীয়াই
হেতা ওপৰাকৈ মালা পিন্ধায় । প্ৰথমে ইঞ্জিনীয়াৰ, তাৰ
পাচত মহৰী আৰু শেষত নাৱৰীয়াই মালা পিন্ধাব ।
ইটো সিটোকৈ আগতে মালা পিন্ধোৱাৰ সুবিধা গ্ৰহণ
কৰাতো দেখুৱাব লাগিব । Maim ত মালা পিন্ধোৱা
দেখুৱাব

হেৰি নহয় ইয়ে— নাৱৰীয়া আৰু মহৰী ৰচদ-পাতিবোৰ
ভূৰত তোলা ।

নাৱৰীয়া
মহৰী

(একে লগে) তোলো চ্যাব ।

(ভূৰ থকা নিৰ্দিষ্ট ঠাই এটুকুৰাত কাষৰ পৰা ৰচদ-পাতি
আনি ভূৰত তোলে । যদি 'জ' অংশত ভূৰ থাকে,
তেন্তে 'ক' অংশৰ নমাৰ পৰা ৰচদ-পাতি অনা দেখুৱাব
লাগিব । এবাৰ মহৰী আৰু নাৱৰীয়া একে লগে ধৰা
ধৰি কৰি বস্তু ভূৰত তোলে । এবাৰ অকলে অকলে
তুলিব । এইদৰে ছবাৰ মান তুলিলেই হ'ব । নাৱৰীয়াই
গধুৰ বস্তুবোৰ নিয়ে ; মহৰীয়ে পাতল পাতল চাই দিয়ে ।
বস্তুবোৰ Maim ত দেখুওৱা হ'ব । বস্তু তোলাৰ শেষ
হোৱাৰ পাছত, মন্ত্রীয়ে ভূৰত উঠে । সকলোৱে ধৰি-
মেলি মন্ত্ৰীক সহায় কৰিব । নাৱৰীয়াই ভূৰ ধৰিব) ।

ইঞ্জিনীয়াৰ : চ্যাব চ্যাব, হেৰি নহয় ইয়ে— ।

মন্ত্রী : ভূৰত চ্যাব ভাল দৰে ভৰি দিব ।

নাৱৰীয়া : ভয় নাই দোঁতা, মই আছো । মই ভূৰত ধৰিছো ।

মন্ত্রী : চাও মোক ধৰিবা, ন'হলে পৰি যাম ।

মহৰী চৰাণী : দিয়ক চ্যাব, তাতো ভৰি দিয়কো চ্যাব : চিফ

ইঞ্জিনীয়াৰ : মোৰ হাতত ধৰক চ্যাব মোৰিছো চ্যাব ।

নাৰৱীয়া : এই—এইয়া হৈ গ'ল । (মন্ত্ৰী ভূত উঠে) ।

মন্ত্ৰী : বিদায় জনতা । বিদায় বাইজ । বিদায় বাইজ ।

(ভূত গৈ থাকে) । এইখিনিতে, মন্ত্ৰী ভূত যোৱাৰ দৰে

দলং পলং কৰি থাকিব, অলপ মঞ্চৰ আগলৈ আগবাঢ়ি

যাব । নাৰৱীয়া, মহৰী আৰু ইঞ্জিনীয়াৰ পিছলৈ গৈ

থাকিব । সিহঁতৰ দৃষ্টি ক্ৰমে মন্ত্ৰীৰ ওচৰৰ পৰা আঁতৰি

গৈ প্ৰেক্ষাগৃহৰ পাইকাল পাৰ । যেনেকৈ বহুত দুবলৈকে

ভূত নেদেখা হৈ গৈছে । তিনিও পিছলৈ আহি ক, খ, গ,

অংশত বৈ দিব । মন্ত্ৰী ক্ৰমে গৈ জ, অংশত বব ।

তলৰ সংলাপখিনি ইয়াৰ মাজতে হ'ব ।

স্বদেশ প্ৰেমৰ বাবে মই আজি ব্ৰহ্মপুত্ৰ বাবাৰ কেঁচাল

সোঁতত নিজেই বিলীন হৈ গৈছো । আৰু মোৰ এই

আদৰ্শ ভবিষ্যত ইতিহাসত কপোৱালী আখৰে জিলিকি

থাকিব । (মন্ত্ৰীৰ ভূত নীচ) ।

নাৰৱীয়া : আমি—সঁচাকৈ গোবৰ কৰিব 'পাৰো' আমাৰ দেশত

এনেহেনা মন্ত্ৰী আছে যি দেশৰ কাৰণে নিজৰ জীৱনটো

ত্যাগ কৰিছে ? (মন্ত্ৰীৰ ভূত পলং পলং কৰি

থাকিব) । থাকিব নাহি ইঞ্জিনীয়াৰ, নাৰৱীয়া আৰু মহৰী ফিফ হৈ

মন্ত্ৰী : উহ : ইমান পানী ! ইমান প্ৰবল সোত ! আৰে

মোৰ 'দেখোন' মৰিবলৈ ভয় লাগিছে ! হা, এতিয়া

মই কি কৰো ? মোক এতিয়া কোনে বক্ষা কৰিব ?

এইদৰে মৰিলে মোৰ পাইতো ইতিহাসৰ পাতত মোৰ

নাম অৱগীৰ্ণ হৈ থাকিব আশাত, সেই লোভত : আত্মহত্যা

কৰিবলৈ ওলোৱা এতিয়া দেখোন মৰিবলৈ ভয় লাগিছে ।

মোক ৰাকী কৰি পাইছিল এনে এটা সুবায়ক সিদ্ধান্ত

লবলৈ ? মোক কোনে বচায় ? মোক বক্ষা কৰা ।

বক্ষা কৰা । হায়, মোৰ মাত ইয়াৰ পৰা কোনেও

নুগুনে । কোন ক'ত আছা—মোক বচোৱা, বচোৱা ।

মই আত্মহত্যা নকৰো । মোৰ নাম ভবিষ্যত ইতিহাসত

জলিকি থাকিব নালাগে ।—মোৰ জীৱনৰ প্ৰতি মায়া

আছে ।—মোৰ দেশৰ প্ৰতি কোনো মৰম নাই ।—এই

স্বদেশ প্ৰেম এটা ভুৱা মাত্ৰ ।—এটা নাম আৰ্জন কৰা

পহু মাত্ৰ ।—মোক বক্ষা কৰা ।—মোক বক্ষা কৰা ।

(মন্ত্ৰী বেকা হৈ ফিফ হ'ব । যেন ভূতখন বেকা হৈ

গ'ল) । □

(ষট্ঠিকা)